

БӨЛІМ: АҒЫЛШЫН ТІЛІ

Ойна да сөйле: speaking games арқылы 4-сыныпта айтылымды дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.01.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/186534/>**Кузбаева Рахила Куралбаевна**

Астана қаласы әкімдігінің

«113 жалпы білім беретін мектеп» КММ

Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Қазіргі білім беру кеңістігінде бастауыш сынып оқушыларының ағылшын тілінде еркін сөйлеуі функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың және коммуникативтік құзыреттілікті дамытудың маңызды шарты ретінде қарастырылады. 4-сынып кезеңінде оқушылардың сөздік қоры кеңейіп, қарапайым диалогқа қатысу, сұрақ қою, қысқа пікір айту сияқты айтылым әрекеттері біртіндеп белсендірек қалыптаса бастайды. Алайда мектеп тәжірибесінде оқушылардың айтылым дағдысын тежейтін бірқатар факторлар жиі байқалады: қателесуден қорқу, ұяңдық, сөйлемді бастап кетудің қиындығы, сөздік қордың жеткіліксіздігі, тілдік орта тапшылығы және сабақтағы сөйлеу уақытының шектеулі болуы. Бұл мәселелер бастауыштағы шет тілін оқытудың сапасына ғана емес, оқушының өзіне сенімділігіне, оқу мотивациясына және қарым-қатынас мәдениетінің қалыптасуына да әсер етеді. Сондықтан оқушыны табиғи сөйлесімге шығаратын, тілдік тосқауылды төмендететін әрі қызығушылығын арттыратын тиімді әдістерді жүйелі түрде енгізу – бүгінгі күннің өзекті талабы.

Осы тұрғыдан алғанда, ойын технологиялары (Speaking Games) бастауыш мектепте айтылымды дамытудың тиімді әрі практикалық маңызы жоғары құралы ретінде танылады. Bingo, Hot Seat, Find Someone Who секілді ойындар оқушыларды белсенді сөйлесімге тартып, қысымсыз ортада еркін айтуға, тыңдап жауап беруге, жұптық және топтық өзара әрекетке түсуге мүмкіндік береді. Ойын форматы оқушыны «қате жасап қоямын» деген ішкі тосқауылдан арылтып, сөйлеуге табиғи түрде итермелейді: бала сөйлесу арқылы тапсырманы орындайды, жеңіске жетуге талпынады, құрдастарымен байланыс орнатады, сөйлеу тәжірибесін жинақтайды. Демек, 4-сыныпта ойын арқылы айтылымды дамыту мәселесі уақыт талабына сай әрі сабақта тез енгізілетін нақты

нәтиже беретін әдістемелік бағыт болып отыр.

«Speaking games: 4-сыныпта ағылшын тілінде ойын арқылы еркін сөйлеу дағдысын дамыту» атты авторлық әдістемелік құрал осы өзектіліктен туындап, жалпы білім беру ұйымдарындағы ағылшын тілі пәні мұғалімдерінің тәжірибесіне арналған ғылыми-әдістемелік көмек ретінде құрастырылған. Құрал мазмұны бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына, ағылшын тілі пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасына және критериалды бағалау қағидаттарына сәйкес әзірленіп, бастауыш жастағы оқушылардың психологиялық-танымдық ерекшеліктерін есепке алады. Әдістемелік тұрғыдан құрал коммуникативтік тәсіл, әрекетке негізделген оқыту, ойын арқылы оқыту, тілдік қолдау (scaffolding) және қалыптастырушы бағалау қағидаттарына сүйенеді. Теориялық ұстанымдар практикалық тапсырмалармен ұштасып, «модель көрсету – бірге орындау – өз бетімен қолдану» қағидасы арқылы жүйелі жүзеге асырылады.

Құралдың негізгі мақсаты – 4-сынып оқушыларының ағылшын тілінде еркін сөйлеу дағдысын Speaking Games арқылы дамытуға бағытталған әдістемелік жүйені ұсыну және мұғалімнің сабақтағы speaking time көлемін ұлғайтып, әр оқушының сөйлесімге қатысуын қамтамасыз ету. Осы мақсат аясында бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне сай айтылымды дамыту қажеттілігін талдау, айтылымның негізгі компоненттерін (сөздік қор, сөйлем құрау, сұрақ-жауап, диалог) айқындау, ойын арқылы сөйлеуге шығаратын тиімді әдістерді жүйелеу, ойындардың жүргізілу алгоритмін және сабаққа кіріктіру жолдарын көрсету, тілдік тіректерді (sentence starters, word bank, classroom English) ұсыну, қалыптастырушы бағалау құралдарын әзірлеу, саралау мен инклюзивті қолдау тәсілдерін ойын үдерісіне енгізу міндеттері жүйелі түрде қамтылады.

Құралдың жаңашылдығы ойындарды «жай көңіл көтеру» деңгейінде емес, нақты оқу мақсаттарына қызмет ететін және қысқа уақыт ішінде (5-12 минут) нәтижелі қолданылатын speaking routines ретінде ұсынуымен сипатталады. Әр ойынның нақты алгоритмі, қолдану шарттары, тілдік тіректері, сыныпты басқару тәсілдері, саралау және инклюзивті қолдау жолдары бірізді беріліп, мұғалімге сабақтың кез келген кезеңіне (warm-up, practice, production) кіріктіруге ыңғайлы форматта ұсынылады. Бұдан бөлек, құралда қалыптастырушы бағалау арқылы бақылау тетіктері (чек-парақ, дескриптор, қарапайым рубрика) жинақталып, мұғалімге оқушының айтылым әрекетін тоқтатпай-ақ бақылап, дер кезінде жұмсақ кері байланыс беруіне мүмкіндік жасайды. Мұндай тәсіл айтылымдағы ең нәзік мәселені – оқушының қорқынышы мен ұяңдығын – күшейтпей, керісінше, сенімін арттыруға жағдай туғызады.

4-сыныпта айтылымды дамыту жұмысы белгілі қағидаттарды сақтағанда ғана тұрақты нәтиже береді. Біріншіден, коммуникативтік мақсаттылық сақталуы тиіс: әр ойын мен тапсырмада оқушы нақты әрекет орындайды (сұрақ қояды, жауап береді, сипаттайды, салыстырады, таңдау жасап себебін айтады). Екіншіден, қауіпсіз

психологиялық орта қажет: мұғалім қателікті тоқтатып түзетуден гөрі жұмсақ түзету тәсілдерін қолданып (дұрыс үлгіні қайталап айту, үлгі сөйлем ұсыну, жетелеуші сұрақ беру), оқушыны сөйлеуден «суытпайды». Үшіншіден, тілдік тірек және қолдау (scaffolding) міндетті: сөйлемді бастауға көмектесетін sentence starters, word bank, үлгі диалог, көрнекілік, қысқа жоспар сияқты тіректер баланың сөйлесімге шығуын жеңілдетеді. Төртіншіден, қысқа әрі жиі speaking practice ұйымдастыру маңызды: айтылым ұзақ бір тапсырмамен емес, күнделікті шағын сөйлеу әрекеттерімен қалыптасады. Бесіншіден, өзара әрекет және жұптық/топтық жұмыс арқылы оқушы табиғи сөйлесімге тартылады; нақты рөлдер мен сөйлеу үлгілері берілгенде сөйлеу белсенділігі айқын өседі. Алтыншыдан, саралау және инклюзивті қолдау әр баланың қатысуын қамтамасыз етеді: бір оқушы 1-2 сөйлеммен жауап берсе, келесі оқушы 3-5 сөйлем құрайды немесе “because” арқылы дәлел қосады, ал қолдауды қажет ететін оқушыларға дайын үлгілер, таңдаулы жауаптар, визуал тіректер және қосымша уақыт ұсынылады. Соңында, қалыптастырушы бағалау мен кері байланыс оқушыны тежемей, дамытуы керек: мұғалім қысқа дескрипторлар арқылы «нені жақсы орындады, келесі қадам қандай» екенін нақты әрі жылы түрде көрсеткенде оқушы өз жетістігін көріп, әрі қарай сөйлеуге ынталанады.

Ойын технологиялары осы қағидаттардың бәрін табиғи түрде біріктіре алады. Мәселен, Bingo Speaking оқушыны сөздік қорды белсенді қолдануға, берілген тілдік үлгілермен сөйлем құрауға және жылдам жауап беруге үйретеді; Hot Seat ойыны сипаттау, сұрақ қою, түсіндіру әрекеттерін күшейтіп, сөйлеудің ағымын табиғи етеді; Find Someone Who ойыны оқушыны сынып ішінде қозғалысқа түсіріп, көп адаммен қысқа диалог жүргізуге итермелейді, сөйлеу тәжірибесін бірнеше рет қайталауға мүмкіндік береді. Мұндай ойындарда бір ғана оқушы емес, сыныптың басым бөлігі бір мезетте сөйлейді, демек speaking time нақты көбейеді.

Қорытындылай келе, бастауыш сыныпта ағылшын тілінде еркін сөйлеуді дамыту – оқушының функционалдық сауаттылығын және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудағы негізгі міндеттердің бірі. 4-сыныпта кездесетін ұяңдық, қателесуден қорқу, сөз таппай қалу, тілдік орта тапшылығы сияқты кедергілерді азайтудың тиімді жолы – сабақта Speaking Games технологияларын жүйелі әрі мақсатқа бағытталған түрде қолдану. Ұсынылып отырған әдістемелік құрал мұғалімге ойындарды оқу мақсаттарына сәйкестендіріп, қысқа уақытта нәтижелі қолдануға, тілдік тірек арқылы оқушыны сөйлеуге шығаруға, саралау мен инклюзивті қолдауды іске асыруға және қалыптастырушы бағалау арқылы айтылым прогресін бақылауға мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқушылардың сөйлеуге деген сенімділігі артып, сөздік қорды белсенді қолдану және диалог жүргізу дағдылары нығайып, сабақта эмоционалды қауіпсіз әрі ынталандырушы тілдік орта қалыптасады. Бұл – бастауышта ағылшын тілін оқыту сапасын арттырып қана қоймай, оқушының болашақта тілдік қарым-қатынаста еркін әрекет етуіне берік негіз қалайды.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.